

Den medialiserade politiken

En studie om mediernas makt över tjänstemännen i två
samhälleliga krissituationer

Abeba Michael
Ola Larsson

Abstract

Idag kan det i det närmaste konstateras att medierna påverkar det politiska systemet och detta fenomen benämns vanligtvis som den medialiserade politiken. Det har utförts få empiriska studier om den medialiserade politiken i enskilda händelser. Av den anledningen har vi undersökt hur mediernas inflytande på tjänstemännens agerande har sett ut under tsunamikatastrofen 2004 och svininfluensan med massvaccineringen som följde 2009.

Vi har utfört en jämförande fallstudie och använt oss av teorin om den medialiserade politiken som utgörs av fyra dimensioner. Vår studie har påvisat att mediernas relation till tjänstemännen sett olika ut i båda fallen. I fallet med tsunamikatastrofen har mediernas inflytande över tjänstemännens agerande varit större än i fallet med svininfluensan. I vår analys har vi sett att det finns två huvudsakliga faktorer till denna skillnad. Dessa är tillgång till, samt möjligheten att förvalta information om händelserna, och att det har betydelse för hur myndigheternas organisering ser ut.

Nyckelord: Medialisering, media, tjänstemän, politisk kommunikation, tsunamin, svininfluensan.

Antal ord: 9448

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Metod	2
1.3 Material	3
2 Bakgrund	5
2.1 Demokrati och politik	5
2.2 Politisk kommunikation	6
2.3 Makt	6
2.4 Samhälleliga kriser	7
3 Teori	9
3.1 Centrala begrepp	9
3.2 Den medialiserade politikens fyra dimensioner.....	11
4 Operationalisering	14
4.1 Första dimensionen	14
4.2 Andra dimensionen	14
4.3 Tredje dimensionen.....	15
4.4 Fjärde dimensionen	15
5 Händelseförloppen	16
5.1 Tsunamin i Sydostasien	16
5.2 Svininfluensan	17
6 Analys	19
6.1 Första dimensionen	19
6.1.1 Tsunamin i Sydostasien	19
6.1.2 Svininfluensan	20
6.2 Andra dimensionen	21
6.2.1 Tsunamin i Sydostasien	21
6.2.2 Svininfluensan	21
6.3 Tredje dimensionen.....	22
6.3.1 Tsunamin i Sydostasien	22
6.3.2 Svininfluensan	23

6.4	Fjärde dimensionen.....	24
6.4.1	Tsunamin i Sydostasien	24
6.4.2	Svininfluensan	25
7	Rapport.....	26
7.1	Jämförelse av resultat.....	26
7.2	Slutsats	27
7.3	Diskussion.....	27
8	Referenser.....	29

1 Inledning

Svenskens genomsnittliga medieanvändning beräknas vara drygt sex timmar om dagen (Nordicom 2010), medierna har således ett stort utrymme i det svenska samhället.

Till skillnad från politiker och tjänstemän har medierna inte makt att bestämma politiska beslut, däremot har de makt att utforma dialogen mellan de som styr och de styrda samt influera människors föreställningar om världen (Strömbäck 2004 s.22-23).

Informationen som medierna förmedlar påverkar medborgarnas åsikter om politik och samhälle samt vad de anser vara viktiga samhällsfrågor. Mediernas dagordning tenderar således att bli frågor som uppmärksammas i samhällsdebatten (Djerf-Pierre 2008 s.370).

En värld utan medier skulle medföra stora svårigheter för det offentliga rummet och således för demokratin. Medierna fyller ett samhällsbehov, men riskerar i sin tur att orsaka andra samhällsproblem (Strömbäck 2004 s.13 & 2000 s.29). I samband med att politiker och tjänstemäns behov av publicitet och uppmärksamhet ökar så växer även mediernas makt. Idag har aktörer inom partier ett stort behov av att synas för att attrahera väljare. Till följd av det har en industri om mediehantering växt fram. Strategierna används av politiker och tjänstemän för att påverka den mediala bilden av dem själva eller deras politik (Djerf-Pierre 2008 s.370). Vad händer med demokratis kvalitet när politiska makthavare tar medierna i beaktning vid politiska beslutsprocesser?

Dessa frågor har studerats i hög utsträckning och utvecklats till en egen akademisk inriktning, det vill säga politisk kommunikation (Strömbäck 2000 s.19). Flera studier har belyst att det politiska systemet har förlorat makt till medierna, vilket har diskuterats som ett problem (Strömbäck 2008a s.385). Alltså kan det betraktas som allmänt känt att medierna influerar det politiska systemet och tillståndet benämns som en medialisering av politiken. Det har skrivits mycket om den medialiserade politiken men desto mindre har uttrycket operationaliserats samt blivit föremål för empiriska studier som baserats på enskilda samhällshändelser (Strömbäck 2008a s.390).

Vid samhällsliga krissituationer utsätts politiker och tjänstemän för prövningar och demokratin sätts på sin spets. Hur påverkar mediernas nyhetsrapportering besluten som fattas av politiska makthavare under krissituationer?

I denna studie avser vi att tillföra mer forskning inom detta ämnesområde.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med den här uppsatsen är att förstå *hur* media påverkar tjänstemäns agerande under samhällliga krissituationer. Vår avsikt är således inte att undersöka *om* medier influerar tjänstemäns agerande, då detta redan har konstaterats av andra forskare (Djerf-Pierre 2008 s.369f).

Hur samspelet fortlöper mellan media och tjänstemän under enskilda situationer och således även krissituationer har däremot studerats i en liten utsträckning (Strömbäck 2008a s.390).

Tjänstemän har ett uppdrag som innebär att de förväntas uppträda samt utföra sitt ansvarstagande i enlighet med demokratiska värderingar, men under samhällliga krissituationer utsätts de för ett annat tryck som utsätter demokratins kvalitet för påfrestningar. Om tjänstemännen utöver det påverkas av media så kan det orsaka att de agerar på ett sätt som inte överensstämmer med vad som är bäst för samhället.

För att avgränsa vår studie har vi valt två fall av samhällliga krissituationer. Detta för att jämföra hur vårt fenomen, det vill säga medias makt över politiken, har sett ut i dessa två skilda fall. Våra två fall av samhällliga krissituationer är tsunamin i Sydostasien 2004 och svininfluensaepidemin 2009 med massvaccinering som följd. Vår huvudfrågeställning är:

Hur såg mediernas påverkan på tjänstemännens agerande ut under tsunamikatastrofen 2004 och svininfluensan 2009?

Med media och medier syftar vi på alla typer av medium såsom TV, radio, tidningar, tidskrifter, sociala medier, bloggar och internet. Med tjänstemän menar vi personer med ämbete som innebär ett uppdrag inom myndigheter och är en del av det politiska systemet. När vi beskriver myndigheter i den här uppsatsen syftar vi alltså övergripande på tjänstemännen och dess agerande.

Den medialiserade politiken är ett uttryck som används för att beskriva fenomenet om mediernas påverkan på politiken. Vi tolkar således vårt forskningsproblem som ett fall av den medialiserade politiken.

Det gjorts få empiriska studier om den medialiserade politiken i enskilda händelser (Strömbäck 2008a s.390), som i vår studie är tsunamikatastrofen 2004 och svininfluensan 2009. Därmed anser vi att vårt forskningsproblem är inomvetenskapligt relevant (Esaïasson m.fl. 2012 s.31f).

1.2 Metod

För att besvara vår frågeställning utför vi en jämförande fallstudie. Vi har valt att använda oss av två fall av samhällliga kriser, för att vårt fenomen framhävs i dessa situationer. Fallen är inte identiska men de har flera gemensamma nämnare.

Våra observationsobjekt utmärks av att de är två fall av samhällliga kriser där svenska medier och myndigheter arbetat med att informera om händelsen. Ytterligare en likhet är att myndigheterna i båda fallen försökt förmildra dess effekter på samhällets medborgare.

Genom att avgränsa oss till två fall ges möjligheten att göra en djupgående undersökning. Eftersom vår avsikt är att empiriskt beskriva och utifrån det förstå vårt fenomen, det vill säga den medialiserade politiken i våra två fall, anser vi att jämförande fallstudie är den mest lämpliga metoden.

Nackdelen med en fallstudie är att våra resultat kan anses sakna trovärdighet i ett större perspektiv. Vi kommer således inte kunna generalisera våra resultat, men detta är inte heller vår ambition med den här uppsatsen.

Vi jämför alltså i vår studie två samhällliga kriser i syfte att förstå hur den medialiserade politiken har sett ut i dessa två fall. Vi använder oss av teori för att förklara och förstå vårt empiriska material och utför därmed en teorianvändande studie (Esaiasson m.fl. 2012 s.41).

I vårt analysavsnitt undersöker vi de två skilda fallen separat utifrån vår operationaliseringsmodell som baseras på vår teori. Eftersom vår teori utgörs av fyra dimensioner, bygger vår analys på dessa.

Vi har bearbetat vårt material genom att utläsa de manifesta budskapen för att sedan analysera dem, det vill säga det budskapet som förmedlas direkt i skrift (Esaiasson m.fl. 2012 s.221). För att stärka vår analys och visa hur vi har tänkt har vi använt oss av citat.

En svårighet med vår analys är att de fyra dimensionerna ibland kan vara svåra att urskilja, eftersom de är relaterade till varandra. Av den anledningen har vi försökt vara konsekventa i vårt sätt att uttrycka oss för att undvika missförstånd.

I resultatkapitlet jämför vi resultaten från de två fallen, i syfte att se hur vårt fenomen har sett ut i de två skilda händelserna samt för att se om vi kan konstatera några skillnader samt likheter.

1.3 Material

Våra två fall är tsunamikatastrofen i Sydostasien 2004 och svininfluensaepidemin med massvaccineringen som följd 2009. Händelseförloppet för dessa två fall sträcker sig över ett halvårsperspektiv och omfattas således av ett stort material.

Av den anledningen har vi valt ut material som sammanfattar händelseförloppet och behandlar media och myndigheters agerande. Vårt material består därför av rapporter och utvärderingar från de båda händelserna. Vi har också valt material utifrån att de ska ha en oberoende ambition i sin granskning. Av den anledningen utgörs vårt material av statliga utredningar och vetenskapliga rapporter.

Eftersom det inte är materialet vi primärt ska analysera, utan materialets resultat i gjorda undersökningar, så anser vi att risken att vi tolkar materialet på ett felaktigt sätt är liten. Detta för att vi enbart utläser det manifesta budskapet som materialet presenterar.

I fallet med tsunamikatastrofen har vi utgått från den statliga utredningen ”Sverige och tsunamin – katastrofkommissionens rapport” (SOU 2005:104). Denna utredning är resultatet av regeringens beslut att tillsätta en katastrofkommission för oberoende granskning av händelseförloppet, myndigheternas insatser och vilka lärdomar som kan tas tillvara för framtiden. Vi har även använt oss av Krisberedskapsmyndighetens rapport ”Efter flodvågskatastrofen” skriven av Christina Grandien, Lars Nord och Jesper Strömbäck (Grandien m.fl. 2005).

I fallet med svininfluensan har vi utgått från rapporten ”Pandemin som kom av sig – om Svininfluensan i medier och opinion” utgiven av Göteborgs Universitet på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ghersetti & Odén 2010). Vi har också använt oss av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Socialstyrelsens egen utredning av händelsen som de gjort på uppdrag av regeringen (Socialstyrelsen 2011).

Dessa utredningar har gemensamt att de har undersökt händelseförloppet samt hur media och myndigheter har agerat. Av den anledningen anser vi att detta material är relevant för vår studie.

2 Bakgrund

I följande avsnitt är vår avsikt att ge en bakgrund till vårt fenomen som är mediernas påverkan på politiken i samhälleliga krissituationer. Vårt syfte med detta avsnitt är således att ge en ökad förståelse och att redogöra för den bakgrund som vår studie bygger på. Avsnittet utgörs av en allmän överblick över fyra ämnen som enskilt är nära kopplat till vårt fenomen, dessa är: *Demokrati och politik, politisk kommunikation, makt och media och samhälleliga krissituationer*.

2.1 Demokrati och politik

Politik är inte bara vad politiker och tjänstemän gör eller beslutar om. Varje dag genomförs handlingar av medborgare som är politiska (Lundqvist 1993 s.27-28).

Den svenska demokratin baseras på att all offentlig makt utgår från folket. Innebörden är således att demokratin i någon mening måste anses vara legitim av folket (Strömbäck 2000 s.20). Det finns olika typer av demokratier samt skillnader i hur det demokratiska deltagandet utövas. En grundläggande indelning är mellan direkta demokratier och representativa demokratier (Strömbäck 2000 s.21). Oavsett vilken typ av demokrati det är bör den ses som en process som kräver ett ständigt underhåll från samtliga parter i samhället (Strömbäck 2000 s.28-29).

Samhälleliga normer och värderingar är konstruerade av allmänheten och förändras således kontinuerligt. För att de som styr skall föra en politik som överensstämmer med folkets vilja är det av vikt att det finns ett fungerande offentlig rum som är öppet för dialog mellan medborgare och politiker samt tjänstemän. I detta avseende har medierna en viktig samhällsfunktion. Medier behövs för att agera som en kommunikationskanal både internt och externt. Medierna är således en väsentlig del för demokratins fortlevnad (Strömbäck 2000 s.29 & 2004 s.135ff).

Av den anledningen menar ett flertal forskare att teori om politik och demokrati är ofullständiga om de inte i något avseende omfattas av media. Idag uppmärksammas inte medierna i politik- och demokratiteorier i den utsträckning som de borde göra, i förhållande till deras roll i samhället. Följden blir då att teorier som saknar detta element och används i syfte att förstå och värdera demokratier riskerar att misslyckas. Det är alltså centralt att förstå medias inflytande över politiken för att de är länken mellan medborgare och politiker samt tjänstemän. Av den anledningen har ämnesområdet politisk kommunikation utvecklats kraftigt de senaste åren (Strömbäck 2000 s.19).

2.2 Politisk kommunikation

Politisk kommunikation är ett relativt nytt forskningsämne, men det har funnits lika länge som människor fattat kollektiva beslut (Pettersson m.fl. 2006 s.9f).

I den vetenskapliga diskussionen finns ingen ledande definition av politisk kommunikation. Bland de definitioner som finns kan två gemensamma idéer urskiljas. Den ena är att det finns tre sätt att ta kontakt samt få information om den politiska världen. Dessa är antingen genom egna erfarenheter, kommunikation med andra, det vill säga interpersonell kommunikation, eller via medier, det vill säga medierad kommunikation. Den andra gemensamma idén som kan urskiljas är att de viktigaste aktörerna inom politisk kommunikation är politiska makthavare, medier och medborgare. Dessa utmärks av att de har skilda funktioner i samhället samt olika typer av makt (Strömbäck 2004 s.135 & 2000 s.43-44).

De politiska makthavarna utgörs huvudsakligen av politiska partier och aktiva personer inom dem. Inom den politiska sfären kan den politiska kommunikationen antingen vara intern eller extern. Den interna kommunikationen sker mellan partier, politiker och institutioner och den externa kommunikationen är riktad mot medier eller medborgare (Strömbäck 2000 s.44).

Medierna består av massmedierna som är TV, tidningar, tidskrifter, radio och internet. Alla aktörer som har möjlighet att påverka mediernas politiska innehåll räknas till denna kategori, exempelvis journalister, redaktionsledningar, chefredaktörer och ägare (Strömbäck 2000 s.44). Medieaktörer har inte makt att ta politiska beslut eller tvinga människor att göra som de säger. Däremot har de möjlighet att influera mediernas dagordning, den politiska dagordningen och medborgarnas dagordning. Medierna har således makt att influera hur verkligheten uppfattas och beskrivs (Strömbäck 2004 s.135).

I mediernas sfär finns en intern och extern kommunikation. Den interna kommunikationen sker mellan medieföretag, medan den externa är riktad mot de andra sfärerna som omfattas av exempelvis politiker, organisationer, läsare och tittare (Strömbäck 2000 s.45).

Medborgarna utgör kärnan i en demokrati. Makten ska utgå från folket och det är medborgarnas samtycke till det politiska systemet som gör det legitimt. Trots att all offentlig makt ska utgå från folket är medborgarna de som har minst individuell makt. (Strömbäck 2004 s.135).

I likhet med den politiska sfären och mediernas sfär utgörs medborgarnas kommunikation av en intern och extern indelning. Den interna kommunikationen sker mellan människor och till den externa kommunikationen räknas dialogen mellan medborgare och medier eller medborgare och politiker (Strömbäck 2000 s.46).

2.3 Makt

Makt är ett mångdimensionellt begrepp och är därför svårt att definiera. Kortfattat kan makt sägas handla om att åstadkomma en förändring, eller orsaka något som

annars inte hade hänt. Den grundläggande betydelsen är således en möjlighet att påverka (Petersson 1991 s.6).

Maktbegreppet delas ofta in i tre dimensioner, maktens tre ansikten. Dessa är makt över beslutsfattandet, makten över dagordningen och makten över tanken (Petersson 1991 s.7). Maktens första ansikte handlar om makten över beslutsfattandet, vilket är den synliga makten. Dimensionen utgörs av den politiska makten som utövas genom reglerade beslutsfattanden (Strömbäck 2000 s.54).

Maktens andra ansikte omfattas av makten att influera över vilka frågor som tas upp på den politiska dagordningen. Dimensionen utmärks av ett ständigt samspel mellan aktörer som har ett intresse att påverka den politiska dagordningen. Maktens andra ansikte är således en mer öppen process till skillnad från maktens första ansikte som sker under reglerade omständigheter (Petersson 1991 s.63 & Strömbäck 2000 s.54).

Maktens tredje ansikte handlar om makten över människors tankar. Precis som den förgående dimensionen så handlar denna form av makt om möjlighet att påverka och inte om att fatta beslut. Vilka de centrala aktörerna är i dimension två och tre är således inte lika konkret som i dimension ett, men klart är att mediernas makt tillhör dessa maktdimensioner (Petersson 1991 s.63 & Strömbäck 2000 s.54-55).

2.4 Samhälleliga kriser

Samhällelig kris kan beskrivas på olika sätt och bör definieras för att förstås. I regeringens skrivelse för samhällets krisberedskap 2009/10:124, beskrivs kris som:

[...] en händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och som hotar grundläggande värden och funktioner. Kris är ett tillstånd som inte kan hanteras med normala resurser och organisation. En kris är oväntad, utanför det vanliga och vardagliga. Att lösa krisen kräver samordnade åtgärder från flera aktörer.

(Regeringens skrivelse 2009/10:124 s.8)

I den statliga utredningen ”System för samordnad krisinformation” definieras samhällelig kris som:

[...] en så stor påfrestning på samhället att ansvarig kommun, myndighet eller motsvarande tvingas frångå normala fredstida rutiner för ledning, informationsspridning, resursfördelning m.m. vid hantering av situationen.

(SOU 2003:11 s.15)

Vi har valt att i denna uppsats använda oss av regeringens definition av kris.

Kriser som skapar otrygghet och osäkerhet ställer också höga krav på tillgång på korrekt information från media och myndigheter. I händelse av större kriser uppstår ofta ett behov av en stat som har möjlighet att förena, stå bakom och skydda medborgarna. Ofta ger det möjlighet för politiska ledare att stärka sitt

förtroende till medborgarna. I den möjligheten finns också en risk att en stat som i det läget inte lever upp till förväntningarna istället riskerar att tappa i förtroende (Grandien m.fl. 2005 s.126).

Samtidigt som media i de flesta demokratier idag har ett kritiskt förhållningssätt till den styrande makten och myndigheterna tenderar de också att i situationer av samhällsliga kriser inta en lojal position gentemot myndigheter och styrande politiker snarare än att avslöja eller granska (Strömbäck 2008a s.390 & Grandien m.fl. 2005 s.42).

Hur hårt kriser drabbar ett samhälle anses ha att göra med hur den mediala bevakningen har sett ut under krisen och hur medias förhållande till myndigheter har varit. Hur en kris tolkas av journalister och förmedlas i media har alltså en avgörande roll för den kommer att uppfattas av allmänheten (Grandien m.fl. 2005 s.35).

3 Teori

Vårt teoriavsnitt utgörs av en redogörelse för teori om politikens medialisering. Inom forskningsperspektivet politisk kommunikation återfinns en diskurs som beskriver politik och media som skilda system. Dan Combs, James E Nimmo och Kent Asp är några av de forskare som har studerat denna distinktion. De har påvisat att varje system har egna aktörer samt institutioner och utmärks teoretiskt sett av olika logiker (Strömbäck 2008a s.385).

Under de senaste årtionden har begreppen medierad och medialiserad använts mer frekvent för att beskriva den moderna politiken. Nära kopplat till den diskursen är begreppen medielogik och politisk logik. Teorin om politikens medialisering är konstruerad kring dessa begrepp och är således central i vår undersökning. Vår teori utgörs av fyra dimensioner och i enlighet med teorin så blir politiken mer medialiserad för varje dimension.

Följaktligen kommer vi att definiera de centrala begreppen inom vår teori som är *medierad*, *medialisering*, *medielogik* och *politisk logik*. Därefter kommer vi att redogöra för *teorin om politikens medialisering*.

3.1 Centrala begrepp

Begreppen medierad och medialisering används vanligtvis tillsammans i diskussioner om politisk kommunikation. De har dock skilda betydelser och bör inte förväxlas (Strömbäck 2008a s.386).

Ordet *medierad* är ett deskriptivt begrepp och används för att beskriva att media utövar ett inflytande på en situation eller människor. När människors kunskap om verkligheten baseras på information från medier så är deras verklighet medierad. En medierad verklighet betyder således att människors uppfattning inte baseras på egna erfarenheter eller en interpersonell kommunikation utan huvudsakligen utifrån det mediala innehållet (Strömbäck 2008b s.230f & 2008a s.386f).

En *medierad politik* utmärks av att media är den primära kommunikationskanalen och informationskällan mellan medborgare och politiker i ett samhälle. I det tillståndet är både medborgarna och politikerna beroende av medierna av skilda orsaker. För medborgarna är medierna av vikt för att erhålla information om politiken i samhället. Politikerna i sin tur behöver media för att få information om opinioner och trender i samhället samt för att nå ut till medborgarna (Strömbäck 2008b s.230f & 2008a s.386f).

Medialisering är ett processorienterat begrepp som används vid analyser om medias inflytande. Begreppet skildrar en dynamisk process där media påverkar

delar av samhället, genom att påverka vad som presenteras i media och hur det presenteras. En *medialiserad politik* innebär alltså att media har inflytande över politiken. Ju mer politiken är medialiserad, desto högre inflytande har media över politiken (Strömbäck 2008b s.230 & 2008a s.386-387).

I tidigare forskning om medierad och medialiserad politik återfinns ofta begreppen medielogik och politisk logik (Strömbäck 2008b s.387). Begreppen skildrar två skilda teoretiska synsätt som den politiska kommunikationen i ett samhälle kan styras av .

Begreppet *medielogik* introducerades av David Altheide och Robert Snow för drygt tjugo år sedan. Enligt deras definition handlar medielogik om det mediala innehållet, som i sin tur beror på mediernas interna arbetsvillkor, normer, arbetsmetoder och behov av uppmärksamhet (Strömbäck 2008b s.388 & Strömbäck 2004 s.129). Begreppets betydelse omfattar alltså huvudsakligen hur media bearbetat information samt presenterat innehållet utifrån sina egna förutsättningar. Genom att analysera hur det mediala innehållet har utformats ges möjligheten att förstå sändarens syfte och hur det kan uppfattas av mottagaren (Strömbäck 2008b s.233ff).

När den politiska kommunikationen styrs av en medielogik har medierna en större påverkan över det politiska systemet, aktörerna och institutionerna än tvärtom. Följden är att medierna har makt att utforma informationsflödet mellan medborgarna och politikerna. Detta maktövertag orsakar att medierna huvudsakligen väljer att förmedla information som antas leda till störst framgång om människors uppmärksamhet. Det mediala innehållet drivs således av vad mediernas kunder efterfrågar, det vill säga vad allmänheten anser vara mest intressant för stunden (Strömbäck 2008a s.389).

Eftersom media har makt att bestämma över vilken information som ska presenteras samt hur det ska förmedlas så har de inflytande över den mediala bilden. Vid detta tillstånd är verkligheten medierad, alltså influerar medierna människors uppfattning om verkligheten. När medielogiken styr definieras medierna som kommersiella företag vars enda uppgift är att tillgodose kundernas behov och saknar därför ett demokratiskt ansvar. Medielogiken liknar därmed en marknadsmodell som utmärks av att den är vinstdrivande (Strömbäck 2008b s.233-234).

Begreppet *politisk logik* har studerats i mindre utsträckning än medielogik (Strömbäck 2008a s.388). Det finns flera definitioner av politisk logik, tillsammans delar de en gemensam kärna att politik handlar om kollektivet, det auktoritära beslutsfattandet, fördelning av värderingar i samhället och implementering av politiska beslut (Strömbäck 2008b s.233).

Enligt Thomas Meyer utgörs begreppet politisk logik av en policydimension, processdimension och implementeringsdimension. Dessa dimensioner omfattar hur den politiska makten skall fördelas legitimt samt hur politiska beslut skall fattas och genomföras i enlighet med demokratiska värderingar och normer. Enligt Meyers definition är de centrala aktörerna som verkar i dimensionerna politikerna och partierna i de politiska institutionerna. I detta politiska system ligger fokuset på de politiska sakfrågorna och hur samhällsproblem ska eller bör lösas (Meyer & Hinchman 2002 s.11ff).

När den politiska logiken styr den politiska kommunikationen har det politiska systemet, institutionerna och aktörerna större makt än media att påverka det mediala innehållet. De avgör således hur den politiska kommunikationen utformas, framförs och uppfattas. Vilken information media förmedlar baseras utifrån vad som är viktigt och relevant till skillnad från när medielogiken styr, då det mest väsentliga är vad kunderna finner vara av intresse (Strömbäck 2008b s.234).

Om den politiska kommunikationen styrs av en politisk logik är media en del av de politiska institutionerna och innehar därmed ett demokratiskt uppdrag som innefattar skyldigheter samt ansvar gentemot samhället. Eftersom medierna inte står utanför det politiska systemet utan är en del av det, genomsyras medierna av demokratiska värderingar och normer vilket återspeglas i det mediala innehållet (Strömbäck 2008b s.234).

3.2 Den medialiserade politikens fyra dimensioner

Den första dimensionen handlar om huruvida medierna utgör den primära informationskällan om politik och samhälle mellan politiker och medborgare (Strömbäck 2008a s.389). När människors uppfattning om politik baseras på information från medierna istället för egna erfarenheter eller en interpersonell kommunikation, är politiken medierad. Medierna hade dock inte haft denna möjlighet till påverkan om det inte vore för deras konsumenter (Strömbäck 2008b s.236).

Följden av en medierad politik är att medierna influerar den allmänna opinionen. Politiker och tjänstemän börjar av den anledningen ta hänsyn till media när de vill påverka opinionen. Detta tillstånd leder antingen till att medieinnehållet styrs av media eller av politiker och tjänstemän (Strömbäck 2008b s.236).

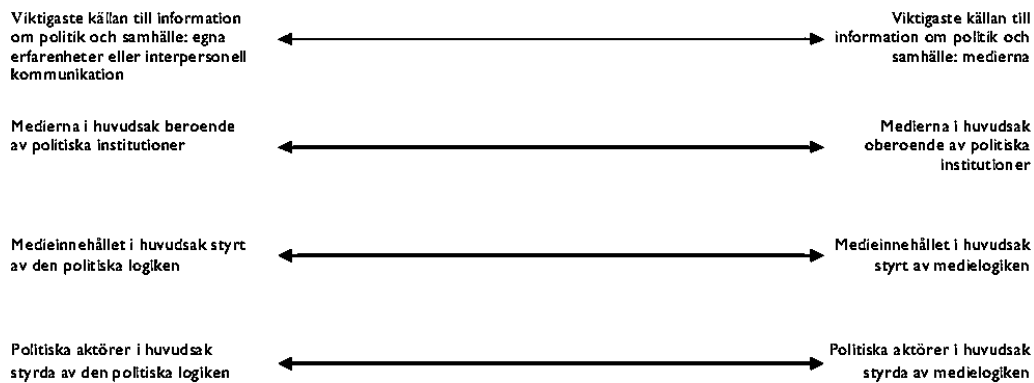
I denna dimension är graden av mediernas oberoende från politiska institutioner generellt sett låg. Alltså är det vanligt på denna nivå att det mediala innehållet influeras av det politiska systemet (Strömbäck 2008b s.236).

Den andra dimensionen handlar om i vilken utsträckning som medierna är självständiga i förhållande till det politiska systemets institutioner och aktörer (Strömbäck 2008a s.389). Under denna process börjar medielogiken styra den politiska kommunikationen. I takt med att medielogikens dominans över politiken växer, ökar även mediernas självständighet. Den politiska logiken underordnas medielogiken och mediernas makt att påverka politiken blir starkare (Strömbäck 2008b s.236f).

Ju självständigare medierna är, desto mer makt har de att bestämma över vilken information som ska förmedlas. I samband med att medielogikens dominans ökar förändras journalisters arbetssätt. Medierna börjar agera i likhet med kommersiella företag vilket återspeglas i mediernas arbetsformer. Medierna kan dock aldrig vara helt självständiga eftersom de alltid kommer att verka inom de socialt konstruerade ramar som utformats i samhället (Strömbäck 2008b s.237).

I denna fas blir kunskap om medielogik viktigare för dem som avser att influera det mediala innehållet. För politiker och tjänstemän ger förändringen upphov till att de ökar sin kompetens inom mediehantering. Strategin används för att påverka opinionen, exempelvis vid valkampanjer (Strömbäck 2008b s.237).

I denna dimension av den medialiserade politiken har politiker och tjänstemän fortfarande en högre politisk makt, men de saknar förmågan att bestämma över det mediala innehållet. Denna fas utmärks således av att medierna har blivit semisjälvständiga (Strömbäck 2008b s.237).

Den medialiserade politikens fyra dimensioner (Strömbäck 2008a s.390).

Den tredje dimensionen handlar om huruvida medieinnehållet styrs av medielogiken eller den politiska logiken (Strömbäck 2008a s.389).

I samband med medielogikens tilltagande inflytande över politiken förlorar politikerna och tjänstemännen sitt maktövertag över det politiska systemet till medierna. Detta medför att medielogiken genomsyrar fler delar av det politiska systemet, exempelvis beslutsprocesser (Strömbäck 2008b s.237f).

Mediernas maktövertag återfinns i flera avseenden i samhället. De har kontroll över det mediala innehållet och formar därmed den medierade verkligheten som medborgarna baserar sina åsikter utifrån. Distinktionen mellan den medierade verkligheten och den objektiva verkligheten blir allt mer otydlig. Detta leder till att den medierade verkligheten tenderar att bli självförverkligande (Strömbäck 2008b s.238-239).

Trots att den politiska logiken är underordnad medielogiken kan politiker och tjänstemän inte bortse från den, då det medför att de sviker sitt demokratiska uppdrag. Den politiska verksamheten bör i högre utsträckning styras av en politisk logik istället för en medielogik. Hur den politiska logiken ter sig beror bland annat på vilket politiskt system som råder (Strömbäck 2008b s.239).

Mediernas maktövertag över den politiska kommunikationen går dock inte att bortse från och politiker samt tjänstemän tvingas anpassa sig. Det finns en naturlig spänning mellan den politiska logiken och medielogiken samt det mediala systemet och det politiska systemet. Inom de politiska institutionerna och partierna återfinns därför vanligtvis ett motstånd mot denna process, trots att de medvetet anpassar sig till förändringen (Strömbäck 2008b s.239).

Följden av att den mediala logiken har integrerats i det politiska systemet såsom det politiska beslutsfattandet är att medierna influerar demokratin. De politiska aktörerna kan inte enbart göra vad som förväntas av dem utifrån den politiska logiken, utan tvingas även ta hänsyn till hur deras handlingar kommer speglas av medierna. Från dimension två till tre har det därmed skett ett maktskifte från det politiska systemet till det mediala systemet (Strömbäck 2008b s.239).

Den fjärde dimensionen handlar om i vilken utsträckning som politiska aktörer och deras agerande är styrda av medielogiken eller den politiska logiken (Strömbäck 2008a s.389). Om dimension tre utmärktes av att politiker anpassar sig till medielogiken, så innebär övergången till dimension fyra att politiker och tjänstemän implementerar medielogiken i politiken. Detta gör den till en central del av styrningsprocessen. Medielogiken är alltså inte längre enbart viktigt när politiker och tjänstemän vill nå ut till medborgarna, utan är en strategi som genomsyrar deras sätt att styra politiken i samhället (Strömbäck 2008b s.239-241).

I denna dimension avtar åtskillnaden mellan politiken och medielogiken, nu är politiken medielogiken. Detta medför att politiker för en politik som överensstämmer med mediernas strategi när de väljer och formar det mediala innehållet. På kort sikt innebär detta en framgång för politikerna men på lång sikt tar demokratin skada. Vad som är nyhetsvärdigt tar över den politiska dagordningen och blir det dominerande kriteriet för vad som anses vara viktiga politiska frågor (Strömbäck 2008b s.239-241).

I dimension fyra har effekterna av mediernas inverkan på delar av samhället intensifierats, vilket medför att den medierade verkligheten också blir till verklighet. Ytterligare en förändring är att medierna också har blivit så självständiga som de kan bli i förhållande till det politiska systemets institutioner och aktörer. Mediernas innehåll styrs således fullständigt av medielogiken (Strömbäck 2008b s.239-241).

Medielogikens övertag förändrar mediernas arbetsförhållanden samt hur de förhåller sig till normer och värderingar. För politiker och tjänstemän blir medielogikens utveckling ett problem som kräver en ständig tillsyn och anpassning. Vad de direkta följderna blir för politikerna och tjänstemännen skiljer sig åt beroende på deras kontext. Exempelvis är politiker som snart ska bli omvalda mer känsliga för mediernas påverkan än andra (Strömbäck 2008b s.239-241).

4 Operationalisering

I detta avsnitt redogör vi för hur vi går tillväga när vi utför vår analys, utifrån vår teori om den medialiserade politikens fyra dimensioner. Vi har utgått från de fyra dimensionerna och operationaliserat dem för att kunna använda dem i vår analys.

4.1 Första dimensionen

I den första dimensionen undersöker vi vilken som var den viktigaste källan till information för medborgarna om politik och samhälle. Med politik och samhälle menar vi information om våra två fall och med medborgare menar vi svenska medborgare.

Det vi undersöker är om media, eller egna erfarenheter och interpersonell kommunikation har varit den viktigaste källan till information för medborgarna om det aktuella fallet. Med egna erfarenheter och interpersonell kommunikation menar vi medborgarens möjlighet att införskaffa information om händelserna från andra källor än media.

För att svara på vad som är den viktigaste källan till information undersöker vi utifrån vårt material *var primärinformation om respektive händelse finns, vem som har förvaltat den och vem som har förmedlat den till medborgarna.*

4.2 Andra dimensionen

I den andra dimensionen undersöker vi om medierna i huvudsak är oberoende eller beroende av politiska institutioner för att kunna informera om fallet. Med politiska institutioner menar vi svenska myndigheter.

Utgångspunkten för vår teori är att pressen i Sverige är fri och inte styrd av staten. Med oberoende från myndigheter menar vi att medierna är självständiga att välja vilken information som ska förmedlas samt hur den förmedlas. Alltså avser vi med oberoende att myndigheter inte har inflytande över mediernas innehåll.

För att besvara om medierna är oberoende eller beroende av myndigheter så undersöker vi *vilken som är mediernas viktigaste källa till information*, för att sedan undersöka *vilket förhållande denna källa har till myndigheter.*

4.3 Tredje dimensionen

Den tredje dimensionen handlar om huruvida medieinnehållet är styrt av en medielogik eller en politisk logik.

I denna dimension undersöker vi *om medierna eller tjänstemännen har haft inflytande över medieinnehållet och vem av dem som har anpassat sig efter rådande logik*. Detta för att utifrån det kunna avgöra om det är en medielogik eller en politisk logik som styr medieinnehållet i våra två fall.

4.4 Fjärde dimensionen

Den fjärde dimensionen handlar om huruvida politiska aktörers agerande är styrt av en medielogik eller en politisk logik. Med politiska aktörer menar vi tjänstemän på de myndigheter som varit inblandade i våra fall.

För att avgöra om tjänstemännens agerande är styrt av en medielogik eller en politisk logik så undersöker vi myndigheternas handlande i våra fall.

Alltså undersöker vi *hur myndigheterna har handlat* för att sedan kunna avgöra om deras handlande är styrt av en politisk logik eller en medielogik.

5 Händelseförloppen

I detta avsnitt presenterar vi våra två fall och redogör för händelseförloppen för att ge en ökad förståelse till vad som har hänt.

5.1 Tsunamin i Sydostasien

Denna krissituation får olika perspektiv beroende på vem som berättar den, utifrån var skildraren befann sig. Vi ska här ge en bakgrund och beskriva händelseförloppet utifrån ett svenskt perspektiv. Hur det upplevdes för allmänheten i Sverige, och med betoningen hur den politiska kommunikationen såg ut mellan myndigheter och media. Det exakta händelseförloppet för tsunamin är dock svårt att återge helt enkelt på grund av att flera uppgifter fortfarande är motstridiga (Hansén 2005 s.23).

Ett jordskalv som mätte 8,9 på richterskalan inträffade tidigt på morgonen den 26 december 2004 utanför ön Sumatra i Indonesien. Skalvet skapade i sin tur jättevågor på mellan tio och femton meter som några timmar senare slog in över kusterna runt om i Sydostasien. Den första informationen kom från ett mobilsamtal från en norsk turist till SOS international vid tretiden på natten (SOU 2005:104 s.124). Den första informationen till Sverige kom genom ett TT-telegram klockan 03.35 lokal tid. Klockan 04.00 togs det sedan upp i Ekots sändning att flera tusen personer kan ha skadats (Andersson Odén m.fl. 2004 s.9).

Snart börjar telefonsamtal och SMS till anhöriga i Sverige komma in, många av dessa anhöriga vände sig därefter direkt till Utrikesdepartementet, UD, för att berätta vad som hänt. De första timmarna informerade UD de som ringde att de inte hade någon information om händelsen och hänvisade vidare till SOS International och Sveriges ambassad i Bangkok. De som ringde ambassaden i Bangkok blev mottagna av en telefonsvarare (SOU 2005:104 s.124). Många rapporter började också snabbt efter händelsen komma in till reseföretagens huvudkontor, det skedde runt klockan fyra på morgonen svensk tid (SOU 2005:104 s.125).

Klockan 07.15 öppnade regeringskansliets växel, numret lämnades ut till medierna, vilket gjorde att det snabbt blev ett hårt tryck på växeln. Flera olika kategorier av personer ringde in till regeringskansliet, dels skadade eller omskakade personer på plats. Dels anhöriga i Sverige och dels övriga som ville ha information om vad som hade hänt. De som satt i växeln hade fått i uppdrag att inte ta upp några uppgifter utan skicka samtalen vidare till UD:s konsulära avdelning och väntetiden eskalerade snabbt. Redan klockan nio var väntetiderna över en timme för att få komma fram. Efter ett tag började även telefonisterna på

regeringskansliet ta emot uppgifter från de inkommande samtalen om saknade och skadade. Växeln på regeringskansliet stod under de första två dyggen konstant på 99 väntande, hur många som faktiskt ringde går inte att svara på eftersom displayen bara hade två siffror (SOU 2005:104 s.126-128).

Under måndagen den 27 december höll statsministern presskonferens. Frågor ställdes då från pressen med bakgrund mot hur andra länder hade börjat organisera statliga hjälpinsatser, huruvida den svenska regeringen hade planer på detta. Journalisterna fick då svaret att regeringen skulle kunna tänka sig detta, men på reseföretagens initiativ, som ansågs ha det primära ansvaret. Regeringen beslutade också att ta hjälp av ett callcenter för att kunna hantera mängden inkommande samtal. De nästkommande dagarna fokuserade myndigheterna på att försöka organisera hjälpinsatsen och förstå omfattningen av katastrofen (SOU 2005:104 s.130).

Myndigheternas policy till en början var också att inte delge information som inte var bekräftad. Av den anledningen var informationen mycket restriktiv och överensstämde inte med den verklighet som snabbt förmedlades via medierna och som anhöriga fick höra av personer på plats (SOU 2005:104 s.202).

Detta blir starten på en lång kedja av information och brist på information där medierna och myndigheter arbetar för att informera om vad som har hänt. Ganska snart uppstår också kritik mot regeringen och mot hur de har hanterat den akuta situationen. Bland annat framkom kritik om en grov underskattning av katastrofens omfattning (Grandien m.fl. 2005 s.13).

5.2 Svininfluensan

Influensaepidemin som spreds över världen 2009 kom att kallas ”svininfluensan” eftersom det initialt troddes att det var ett virus som spreds mellan grisar som nu också kunde smitta människor. Världshälsoorganisationen, WHO, benämnde det senare vid A (H1N1)-viruset. Det låg inte lika bra i folkmun och svenska myndigheter gjorde då försök att benämna den nya influensan just vid namnet ”den nya influensan”. Begreppet ”Svininfluensan” hade dock en passande begreppslikhet med den tidigare fågelinfluensan och framstod också som rubrikvänligt (Ghersetti & Odén 2010 s.13).

”Svininfluensan” blev sedermera också det begrepp som de flesta kom att förknippa med beskrivningen av influensaviruset A (H1N1), vi kommer också vidare i den här uppsatsen benämna detta virus som svininfluensan.

Med bakgrund mot tidigare epidemier som spanska sjukan och på senare tid fågelinfluensan skriver Sveriges kommuner och landsting, SKL, tillsammans med Stockholms läns landsting, 2007 ett avtal med läkemedelsföretaget Glaxo Smith Kline. Detta för att vid ett utbrott av en pandemi kunna tillgodose svenskarna med ett vaccin (Ghersetti & Odén 2010 s.7). Avtalet var utformat så att när WHO gjorde bedömningen av en smitta till den högsta nivån på den sexgradiga skalan, det vill säga fullskalig pandemi, så utlöstes avtalet per automatik (Socialstyrelsen 2011 s.9).

I slutet av april 2009 började svenska medier rapportera om ett nytt sorts influensavirus som sprider sig i Mexico och USA (Ghersetti & Odén 2010 s.11). Smittskyddsinstitutet informerade strax därefter, den 25 april, om utbrottet av influensan genom sidan krisinformation.se som är organiserad av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (krisinformation.se 2009).

Den 3 maj informerade socialstyrelsen om det första misstänkta fallet i Sverige (Ghersetti & Odén 2010 s.14).

Den 11 juni uppgraderade WHO smittan till nivå 6 som betyder fullskalig pandemi och vaccinationsavtalet utlöstes (Ghersetti & Odén 2010 s.89).

Den 13 juni 2009 informerar socialstyrelsen om vaccinationsavtalet som är tecknat med Glaxo Smith Kline. Därmed började vaccinationskampanjen. (Socialstyrelsen.se 2009)

Vaccinationskampanjen leddes av smittskyddsinstitutet och gick ut på att inte smittan skulle sprida sig innan vaccinet var testat och klart. Men även att få folk att gå och vaccinera sig när det var dags. I detta skede framfördes också en del motargument mot att vaccinera sig. Dessa bestod framför allt i att det var onödigt, men också att det skulle kunna uppstå okända biverkningar (Ghersetti & Odén 2010 s.16).

På grund av några enskilda händelser där viruset gjorde sig påmint i form av svenska dödsfall och en allt större smittspridning, tog den allmänna diskussionen fram mot hösten 2009 en ny vändning och allt fler blev positiva till att vaccinera sig (Ghersetti & Odén 2010 s.19).

De första doserna vaccin levererades till Sverige den 30 september 2009. Under september och oktober kulminerade massvaccineringen med cirka 700000 doser per vecka. Totalt vaccinerades sextio procent av svenskarna (Socialstyrelsen 2011 s.87).

6 Analys

I detta avsnitt analyserar vi de två fallen var för sig under respektive dimension som utgör teorin om den medialiserade politiken.

6.1 Första dimensionen

I den första dimensionen undersöker vi vilken som var den viktigaste källan till information för medborgarna. Detta gör vi genom att undersöka *var primärinformationen om respektive händelse finns, vem som har förvaltat den och vem som har förmedlat den till medborgarna.*

6.1.1 Tsunamin i Sydostasien

Tsunamikatastrofen utspelade sig långt från Sverige vilket gjorde att det viktigaste sättet för att få information om händelsen var att kontakta personer på plats, eller genom att bli kontaktad av människor på plats.

Ur materialet kan vi utläsa att människor på plats blev primärkällor, medan media och myndigheter försökte förvalta informationen och förmedla den till medborgarna. Under de första dagarna var de viktigaste källorna till information vittnen som befann sig på plats för katastrofen. Media var snabba med att vara på plats och inhämta information. Det fanns journalister i området redan när tsunamin inträffade (SOU 2005:104 s.200). Här spelade även sociala medier en stor roll där personer som var på plats direkt kunde rapportera om vad de såg.

Efter tsunamin uppstod mycket snabbt bloggar och så kallade wikis, där vilken internetanvändare som helst kunde lägga ut information med exempelvis namn och bilder på saknade.

(SOU 2005:104 s.32)

Myndigheterna hade också möjlighet till information via direkt kontakt med andra europeiska myndigheter under morgonen. Denna information förvaltades dock inte i tillräcklig utsträckning (SOU 2005:104 s.185).

Vid sidan av massmedia, som alltså tidigt gav en förhållandevis god uppfattning om katastrofens storleksordning, hade Regeringskansliet en informationskälla av högt värde, nämligen beskrivningar från personer som drabbats och antingen hörde av sig direkt eller förmedlade informationen via anhöriga i Sverige [...] som inte utnyttjades.

(SOU 2005:104 s.185)

Det gjorde att myndigheterna redan från början var beroende av uppgifter från media för att bilda sig en uppfattning om läget, vilket orsakade ett informationsunderläge gentemot media (SOU 2005:104 s.201).

Ur vårt material kan vi utläsa att media hade snabbt tillgång till mycket information som också tidigt förmedlades till medborgarna. Till skillnad från myndigheterna som hade tillgång till viktig information men som inte tog tillvara den och därmed kom inte informationen fram till medborgarna.

Utifrån vår analys i dimension ett kan vi se att media blir den viktigaste källan till information för medborgarna om Tsunamikatastrofen.

6.1.2 Svininfluensan

I fallet med svininfluensan kom de första indikationerna om händelsen via utländska medier (Ghersetti & Odén 2010 s.11). Berörda myndigheter i Sverige var tidiga med att informera om smittan och när det sedan aktualiserades att smittan nått Sverige fick myndigheterna snabbt kontroll över den och dess utveckling.

Dagen efter de första medierapporterna kom den första offentliga reaktionen från svenska myndigheter. Den kom på förmiddagen den 25 april i form av en rekommendation från Smittskyddsinstitutet med rubriken Smittskyddsinstitutet informerar om svininfluensa i USA. Ett kort meddelande om saken lades ut på hemsidan krisinformation.se organiserad av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (Ghersetti & Odén 2010 s.11)

De smittade registrerades inom sjukvården och många utbrott upptäcktes på skolor och förskolor vilket gjorde att svenska myndigheter hade en god överblick över smittans spridning (Ghersetti & Odén 2010 s.19). Detta möjliggjordes för att de inblandade myndigheterna var samordnade vilket underlättade hanteringen av smittan. I samband med att smittan blev klassificerad som en pandemi så utlöstes vaccinationsavtalet och frågan om massvaccinering blev aktuell. Myndigheterna hade här det huvudsakliga inflytandet över hur vaccineringen och vaccinationskampanjen skulle fortlöpa (Ghersetti & Odén 2010 s.14).

I praktiskt taget alla artiklar och inslag om svininfluensan förekom att en eller flera personer, myndigheter eller organisationer uttalade sig eller kom till tals på annat sätt [...] Framför allt var det svenska myndigheter och läkarkåren som uttalade sig och agerade mycket i medierna i svininfluensarapporteringen. Ungefär var fjärde aktör som kom till tals var en representant för myndigheterna, och var sjätte var en läkare eller annan medicinsk expert som uttalade sig i just den egenskapen och inte som representant för någon myndighet [...] Nästan var fjärde aktör som kom till tals företrädde alltså någon statlig svensk myndighet. (Ghersetti & Odén 2010 s.62)

Uppmärksamheten i media var stor och myndigheterna blev kraftigt belastade av frågor och krav på åtgärder. (Smittskyddsinstitutet 2009 s.33)

Ur vårt material kan vi utläsa att myndigheterna var den dominerade informationskällan för primärinformation. Detta är en följd av att de var samordnade och hade kontroll över både smittspridningen och vaccineringen.

Men även för att deras informationsstrategi under händelseförloppet var maximal öppenhet och tillgänglighet. Detta för att uppnå målen att minska smittspridningen och få folk att vaccinera sig (Ghersetti & Odén 2010 s.128).

Utifrån våra analyskriterier kan vi se att myndigheterna var den viktigaste källan till primärinformation medan media spelade en central roll i att förmedla den. Samtidigt publicerade myndigheterna primärinformation kontinuerligt via egna kanaler vilket gjorde det möjligt för medborgarna att få tag i primärinformation om händelseförloppet på andra sätt än via media.

6.2 Andra dimensionen

I den andra dimensionen undersöker vi om medierna är oberoende eller beroende av myndigheter för att kunna informera om fallet. Detta gör vi genom att analysera *vilken som är mediernas viktigaste källa till information och vilket förhållande denna källa har till myndigheter.*

6.2.1 Tsunamin i Sydostasien

I den första dimensionen kunde vi se att medierna hade tillgång till mycket primärmaterial och egen information om tsunamikatastrofen som de införskaffade på egen hand. På grund av att myndigheterna inte hade någon information att delge uppstod en situation där media själva var tvungna att söka information. Exempelvis var utvecklingen av informationsspridning via sociala medier och microbloggar en effekt av att myndigheterna inte klarade av att informera om händelsen i den mån det förväntades av dem.

I något fall skedde det [informationsspridningen via sociala medier och microbloggar] som en direkt reaktion på att UD inte ansågs ge adekvat information om saknade och skadade personer.

(SOU 2005:104 s.32)

Utifrån den andra dimensionen av medialisering av politiken kan vi se att medierna i huvudsak var oberoende av myndigheterna för att kunna informera om fallet. Detta för att mediernas primära källa till information i sin tur inte hade någon relation till myndigheterna.

6.2.2 Svininfluensan

I den första dimensionen kunde vi se att myndigheterna var den viktigaste källan till primärinformation, men att de tillsammans med medierna haft en stor del i att förmedla informationen till medborgarna.

För att medierna skulle kunna rapportera om händelsen behövde de således information från myndigheterna.

Ur materialet kan vi också utläsa att relationen utnyttjades av myndigheterna som till stor del har använt sig av media för att nå ut till allmänheten med information, vilket också visar på ett ömsesidigt beroende (Ghersetti & Odén 2010 s.108).

Utifrån den andra dimensionens kriterier ser vi att medierna i fallet med svininfluensan var beroende av myndigheterna för att kunna informera om fallet.

6.3 Tredje dimensionen

Den tredje dimensionen handlar om huruvida medieinnehållet är styrt av en medielogik eller en politisk logik. Detta gör vi genom att undersöka *om medierna eller tjänstemännen har haft inflytande över medieinnehållet och vem av dem som har anpassat sig efter rådande logik.*

6.3.1 Tsunamin i Sydostasien

Tidigare i analysen såg vi att media är den viktigaste källan till information om tsunamikatastrofen till medborgarna och att media i huvudsak är oberoende av myndigheter i sitt handlande.

Vilken logik som styr den politiska kommunikationen beror enligt vår teori på vem av medierna eller myndigheterna som har tillgång till mest information (Strömbäck 2008b s.237). Den dominerande aktören styr därmed medieinnehållet. I det här fallet hade medierna i högre utsträckning kontroll över informationen jämfört med myndigheterna. Därmed hade de ett maktövertag över myndigheterna. Detta maktövertag återspeglades genom att medierna hade ett större inflytande över medieinnehållet. Genom att vara den viktigaste källan till information hade medierna inflytande över den allmänna åsiktsbildningen kring vad som hade inträffat samt hur myndigheterna hade hanterat krissituationen. Citatet nedan skildrar den medierade bilden som skapats:

Flodvågskatastrofen 2004 fick enorm massmedial uppmärksamhet. Massmedia kom att fungera som alarmklocka, informationskanal och enligt somliga som problem(om)formulerare för svenska myndigheter. Händelseförloppet skildrades löpande av radio, tv, Internet, tidningar, sms och TT-Flash. Massmedias rapportering skapade en bild av händelsen för svenskarna.

(Daléus 2005 s.80)

Eftersom myndigheterna inte var en huvudsaklig del av informationskällan så hade medierna stor makt att påverka vad som förmedlades och hur det presenterades. Det vill säga i vilket format eller vilken synvinkel informationen skulle få.

Myndigheterna och främst UD:s policy var att inte delge någon information som inte var bekräftad. Samtidigt rapporterade medierna löpande om händelseförloppet. Medborgarna upplevde det således som att myndigheterna inte hade en fullständig bild av händelseförloppet, för att de varken kunde bekräfta eller falsifiera informationen som medierna presenterade (SOU 2005:104 s.202).

Därmed dominerade en medierad bild av tsunamikatastrofen och myndigheterna hade inget annat val än att anpassa sig efter medierna. Vi kan således se att medielogiken styrde medieinnehållet.

6.3.2 Svininfluensan

I dimension ett och två har vi sett att myndigheterna var den viktigaste källan till information för medborgarna vilket ledde till att medierna var beroende av myndigheterna för att få information.

I fallet med svininfluensan var myndigheternas mål maximal informationsspridning och öppenhet till medborgarna. För att uppnå målet var myndigheterna beroende av medierna. Samtidigt var medierna beroende av myndigheterna för att få information om händelseförloppet.

Under händelseförloppet uppstod en form av samarbete mellan media och myndigheter eftersom det fanns ett ömsesidigt beroende (Ghersetti & Odén 2010 s.109).

Utifrån detta kan vi resonera att det var en politisk logik som styrde medieinnehållet, för att myndigheterna hade kontroll över informationen som presenterades i media. Detta fenomen tog sig uttryck i att de flesta medier rapporterade direkt om den primärinformation de fick av myndigheterna. Dels för att mycket av informationen redan hade en rubrikvänlig karaktär, vilket passade medielogiken väl. Sammantaget gjorde detta att en kritisk granskning av myndigheterna och deras handlingar skedde i mycket liten omfattning (Ghersetti & Odén 2010 s.128).

Med det som grund kan vi här argumentera för att medielogiken och den politiska logiken i många avseenden gick hand i hand. Ett exempel på det är att bilden som medierna förmedlade var alarmerade (Ghersetti & Odén 2010 s.127) vilket passade myndigheternas intresse, eftersom deras mål var att så många som möjligt skulle vaccinera sig. Trots att media presenterade ett budskap som överensstämde med deras intressen enligt medielogiken så fick myndigheterna ändå igenom sin bild och media anpassade sig efter det.

Utifrån det resonemanget menar vi att medieinnehållet i huvudsak var styrt av en politisk logik, men med inslag av medielogikens kännetecken så som alarmerande nyheter.

6.4 Fjärde dimensionen

I den fjärde dimensionen undersöker vi om tjänstemännens agerande är styrt av en medielogik eller en politisk logik. Detta gör vi genom att analysera *hur myndigheterna har handlat*.

6.4.1 Tsunamin i Sydostasien

Myndigheternas handlande kan initialt skildras utifrån två faser. Den första fasen utspelade sig på katastrofdagen, då informerades alla högre tjänstemän och ansvariga politiker fortlöpande under dagen med varierande grad av alarmerande budskap (SOU 2005:104 s.143ff). Tidigt föreslogs akuta insatser och att det kunde vara aktuellt att skicka ambulansflyget (SOU 2005:104 s.144). Samtidigt fanns åsikter om att detta i huvudsak var researrangörernas ansvar, och att tidigare erfarenheter från svenska hjälpinsatser vid utländska naturkatastrofer visat sig varit till liten nytta (SOU 2005:104 s.145). Myndigheterna ringer under dagen till varandra och avvaktade med att agera då de inte fått besked om beslut.

Den andra fasen inleds med att myndigheter agerade genom att skicka hjälp till främst Thailand där väldigt många svenskar antogs befinna sig. Myndigheter förbereder även hjälpsändningar till Sri Lanka och den 27 december lyfte den första hjälpinsatsen till området. Den 28 december skickades ett plan med Räddningsverkets insatsstyrka till Thailand. Väl på plats insåg delegationen att den var underdimensionerad och förberedelser startade till fler hjälpsändningar som lyfte de nästkommande dagarna (SOU 2005:104 s.149ff).

Myndigheternas handlande skildras i vårt material som att arbetsledningen var dålig eller obefintlig de inledande dygnen och att ansvariga inte var på plats. Myndigheterna anger själva i utfrågningarna att det kan bero på dålig information över omfattningen över katastrofen (SOU 2005:104 s.185).

Katastrofkommissionens rapport visar dock att de initiala rapporterna som kom myndigheterna till del utgjorde en väldigt bra och realistisk bild av katastrofens omfattning (SOU 2005:104 s.184).

Vi ser då att myndigheterna handlade efter den information som de har fått bekräftat, vilken var knapphändig. De agerade också långsamt enligt demokratins tröghet där beslut ska tas och utföras enligt en förutbestämd hierarki i en viss process. De agerade i enighet med de få uppgifter som fanns bekräftade. Utifrån detta resonemang är myndigheterna i huvudsak styrda av en politisk logik.

Det finns dock argument även för att myndigheterna handlat efter en medielogik. Eftersom medieinnehållet dominerades av en medielogik, och medieinnehållet var den viktigaste informationskällan om händelsen som myndigheterna hade, så blev följden att myndigheterna agerade enligt medielogiken. Exempel på det är att det ansågs att myndigheterna agerade kraftfullt först i samband med att medierna ifrågasatte huruvida de skulle agera eller inte (Dahléus 2005 s.101).

Andra exempel på att myndigheterna agerade utifrån en medielogik är att vid utrikesministerns TV-framträdande betonade regeringskansliet vikten av att ha en hjälpinsats till Thailand att presentera (SOU 2005:104 s.152). Detta visade på en medvetenhet om medias betydelse för hur medborgarna uppfattade myndigheternas insats.

Utifrån detta resonemang ser vi att myndigheterna i huvudsak var styrda av den politiska logiken men att de i allra högsta grad var medvetna om medielogikens inflytande och även till viss mån anpassade sig efter den.

6.4.2 Svininfluensan

Myndigheterna har i det här fallet använt sig av mediernas beroende av dem för information för att få ut sitt budskap. Eftersom de kontrollerade vilken information som medierna fick influerade de således i hög grad vilken bild som förmedlades av medierna. I media framställdes det som att det var av vikt att alla tog vaccinet, i enlighet med myndigheternas önskemål (Ghersetti & Odén 2010 s.108-109).

De engagerade myndigheterna som var samordnade i den Nationella pandemigruppen var Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet, Läkemedelsverket, Arbetsmiljöverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges kommuner och landsting. Myndigheterna hade tydliga mål med sitt agerande. Förutom att verka samordnat fanns tre kriterier överenskomna för hur myndigheterna skulle agera: Maximal öppenhet, upprätthålla trovärdigheten genom korrekt och neutral information, och att uppnå maximal informationsspridning. Informationsarbetet organiserades utifrån hemsidan krisinformation.se, en gemensam informationstjänst för frågor om svininfluensan, samt gemensamma pressträffar då medierna kunde ställa frågor till flera myndigheter samtidigt (Ghersetti & Odén 2010 s.104-105).

Budskapet som myndigheterna ville förmedla var till en början inriktad på smittans spridning och hur det gick att skydda sig, för att senare inrikta sig på att så många som möjligt skulle vaccinera sig (Ghersetti & Odén 2010 s.107).

Den fjärde dimensionen av politikens medialisering utmärks av att den medierade verkligheten blir till verklighet. Det kan vi urskilja i det här fallet i det avseendet att media på uppdrag av myndigheterna förmedlade budskapet att medborgarna borde vaccinera sig vilket de även gjorde. Konsekvensen blev att sextio procent av befolkningen vaccinerade sig (Socialstyrelsens 2011 s.87). I en situation där myndigheterna hade utstått en hårdare granskning, finns det skäl att anta att utfallet hade blivit ett annat.

Utifrån resonemanget kan vi se att myndigheterna i fallet svininfluensan i väldigt liten grad påverkades av media och att de kunde fullfölja sitt åtagande med att avstyra en pandemi och att dessa handlingar styrdes i huvudsak av en politisk logik. Men även här ser vi att myndigheterna visar på medvetenhet om medielogikens betydelse genom att de lyckas anpassa sina budskap efter den.

7 Rapport

I det här avsnittet redogör vi för de resultat vi har kommit fram till i vår analys. Det gör vi genom att presentera en jämförelse av våra resultat, vår slutsats samt en diskussion kring vår undersökning.

7.1 Jämförelse av resultat

I *den första dimensionen* undersökte vi vilken som var den viktigaste källan till information om tsunamikatastrofen och svininfluensan för medborgarna under respektive händelseförlopp.

I fallet med tsunamikatastrofen var media den viktigaste källan till information, medan i fallet med svininfluensan var medierna samt direktinformation från myndigheter de viktigaste källorna till information för medborgarna.

Den stora skillnaden mellan de två fallen är myndigheternas roll som i fallet med tsunamikatastrofen var svag för informationsspridningen, medan deras roll i fallet med svininfluensan var central i informationsspridningen.

I *den andra dimensionen* undersökte vi om medierna i huvudsak var beroende eller oberoende av svenska myndigheter.

I fallet med tsunamikatastrofen var medierna i huvudsak oberoende av myndigheterna, medan de i fallet med svininfluensan i huvudsak var beroende av myndigheterna. Även detta ser vi har att göra främst med vilken relation medierna och myndigheterna hade till primärinformationen om fallen.

I *den tredje dimensionen* undersökte vi om medieinnehållet var styrt av en medielogik eller politisk logik för att kunna informera om händelsen.

Medieinnehållet under tsunamikatastrofen var styrt av en medielogik, medan medieinnehållet under svininfluensan styrdes av en politisk logik med inslag av en medielogik. Den huvudsakliga orsaken till att medieinnehållet i våra fall styrdes av olika logiker ser vi återigen har att göra med vem som hade tillgång till primärinformation om händelserna.

I *den fjärde dimensionen* undersökte vi om tjänstemännens agerande var styrt av en medielogik eller en politisk logik.

I fallet med tsunamikatastrofen agerade myndigheterna initialt efter en politisk logik, men vi har också sett argument i vår analys på att myndigheterna i vissa fall har agerat utifrån en medielogik. I fallet med svininfluensan var myndigheternas agerande huvudsakligen styrt av en politisk logik. Samtidigt fanns det även här antydningar om att delar av deras agerande styrdes av en medielogik.

7.2 Slutsats

Vårt syfte med studien är att förstå hur medierna påverkade tjänstemännens agerande under samhällsliga krissituationer. Det vi frågade oss var hur mediernas påverkan på tjänstemännens agerande sett ut under tsunamikatastrofen 2004 och svininfluensan 2009.

Vår undersökning har påvisat att mediernas relation till tjänstemännen sett olika ut i båda fallen. I fallet med tsunamikatastrofen har mediernas inflytande över tjänstemännens agerande varit större än i fallet med svininfluensan.

7.3 Diskussion

I vår studie har vi kunnat urskilja huvudsakligen två faktorer som har haft betydelse för hur stor påverkan medierna haft över myndigheterna.

Den ena är vikten av att ha tillgång till, och kunna förvalta primärinformation, det vill säga fakta om händelserna. Detta framträder genomgående i alla dimensionerna i vår analys. Genom att ha kontroll över primärinformationen uppstår också en maktposition, där den som har makten också har möjlighet att påverka.

Den andra faktorn är vikten av en god organisation. Den stora skillnaden mellan våra två fall utgörs av att myndigheterna i fallet med tsunamikatastrofen var dåligt organiserade, medan de i fallet med svininfluensan var välorganiserade med tydliga syften och mål med sitt agerande.

Vi kan således anta att myndigheternas interna och externa organisering påverkar hur mediernas inflytande på tjänstemännens agerande sett ut. Utifrån detta kan vi också anta att den medialiserade politiken ser olika ut bland olika myndigheter och över tid, detta för att organiseringen förändras.

Vi frågar oss därmed om mediernas påverkan på tjänstemännen skulle sett annorlunda ut i fallet med tsunamikatastrofen, om myndigheterna hade varit välorganiserade och kunnat förvalta all den information om händelsen som de hade tillgång till? Eller om medias relation till myndigheterna i fallet med svininfluensan hade blivit ett annat om myndigheterna inte hade varit så organiserade som de var, och inte hade haft kontroll över primärinformationen? Detta kan vi inte besvara med säkerhet då vi inte har gjort någon analys med de variablerna, men utifrån våra resultat kan vi anta att utfallet skulle bli annorlunda. Att undersöka olika förklaringsfaktorer till den medialiserade politiken är något som vi tycker är intressant för vidare forskning.

Genom att studera samspelet mellan medier och myndigheter i de båda fallen har vi observerat hur viktiga de båda aktörsgrupperna är för informationen i det offentliga rummet. När den ena aktören har haft bristande möjligheter att informera har den andra kompletterat. Under tsunamikatastrofen informerade inte myndigheterna i den utsträckning som förväntades av dem, men där fanns således

medierna som kunde ta den rollen. I fallet med svininfluensan ledde detta istället till ett ömsesidigt beroende och en form av samarbete. Detta kan ses som positivt för samhället, men det är påtagligt att samspelet ytterst handlar om makt och inflytande. Samspelet tycks drivas av att båda aktörsgrupperna vill ligga ett steg före. Detta kan medföra komplikationer för demokratins kvalitet om myndigheter tvingas anpassa sig i en högre utsträckning. Det kan även innebära problem för demokratin om medierna tvingas anpassa sig, då det kan medföra att de brister i sin uppgift att kritiskt granska vilket vi såg i fallet med Svininfluensan.

Det är således önskvärt att det råder en jämvikt i maktbalansen mellan myndigheter och medierna. Men detta överensstämmer inte med realiteten vilket vi har påvisat i vår undersökning. Medialisering handlar således i slutändan om makt. Om fallen ägt rum för några årtionden sedan, innan medierna var lika utvecklade som idag, kan vi tänka oss att den politiska kommunikationen under de två fallen sett annorlunda ut. Av den anledningen skulle också en jämförande studie över tid vara intressant.

8 Referenser

- Andersson Odén, Thomas – Marina Gherseti – Ulf Wallin, 2005. ”Tsunamins genomslag: en studie av svenska mediers bevakning”, Krisberedskapsmyndigheten (KBM).
- Daléus, Per, 2005. ”Flodvågskatastrofen: massmedias och myndigheters framställningar av hanteringen”, i *Sverige och tsunamin – granskning och förslag: expertrapporter från 2005 års katastrofkommission SOU 2005:104*. s.79-123.
- Djerf-Pierre, Monika, 2008. ”Governance, medierna och makten: Föreställningar om mediemakt i regeringskansliet”, *Statsvetenskaplig Tidsskrift* årg. 110, nr 4, s. 369-384.
- Esaiasson, Peter - Mikael Gilljam - Henrik Oscarsson - Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Gherseti, Marina & Thomas A. Odén, 2010. ”Pandemin som kom av sig – Om svininfluensan i medier och opinion”, Göteborgs Universitet, institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Grandien, Christina – Lars Nord – Jesper Strömbäck, 2005. ”Efter flodvågskatastrofen: Svenska folkets åsikter om förtroende för myndigheter, medier och politiker”, Krisberedskapsmyndigheten (KBM).
- Hansén, Dan, 2005. ”Den svenska hanteringen av tsunamikatastrofen: Fokus på regeringskansliet”, i *Sverige och tsunamin – granskning och förslag: expertrapporter från 2005 års katastrofkommission SOU 2005:104*. s.21-79.
- Krisinformation.se, Hemsida, 2009. Tillgänglig: http://www.krisinformation.se/web/Pages/NewsPage_31061.aspx. Hämtdatum: 2012-05-05.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Meyer, Thomas & Lew Hinchman, 2002. *Media democracy. How the media colonize politics*. USA: Blackwell Publishing Inc.
- Nordicom, Hemsida, 2010. Tillgänglig: http://www.nordicom.gu.se/mt/filer/mediedagen_2010_tid.pdf. Hämtdatum: 2012-05-20.
- Petersson, Olof, 1991. *Makt. En sammanfattning av maktutredningen*. Uppl 1:1. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Petersson, Olof – Monika Djerf-Pierre – Sören Holmberg – Jesper Strömbäck - Lennart Weibull, 2006. *Demokratirådets rapport 2006. Mediernas valmakt*. Stockholm: SNS Förlag.
- Regeringens skrivelse 2009/10:124, 2010. ”Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet”.

- Socialstyrelsen, 2011. *Influensa A(H1N1) 2009: Utvärdering av förberedelser och hantering av pandemin*.
- SOU 2003:11. "System för samordnad krisinformation: Betänkande av utredningen om informationsförsörjning vid kris".
- SOU 2005:104. "Sverige och tsunamin: Katastrofkommissionens rapport".
- Socialstyrelsen.se, Hemsida, 2009. Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/pressrum/nyhetsarkiv/strategierforhurvaccinmotinfluensanskaanvandas>. Hämtdatum: 2012-05-05.
- Strömbäck, Jesper, 2000. *Makt och medier. En bok om samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur.
- Strömbäck, Jesper, 2004. *Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. Stockholm: SNS Förlag.
- Strömbäck, Jesper, 2008a. "Medialisering och makt: En analys av mediernas politiska påverkan", *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 110, nr 4, s.385-405.
- Strömbäck, Jesper, 2008b. "Four phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics", *The International Journal of Press/Politics*, 13(3), s.228-246.